

na području Kosova i Metohije pred sam rat s NATO-om. Sljedeća tri potpoglavlja tematski su slična, a bave se razdobljem od izbijanja sukoba s NATO-om pa sve do kraja NATO-ova bombardiranja Jugoslavije. Na kraju se navode detaljni statistički podaci vezani uz bombardiranje, navedena je materijalna šteta, pobrojani su poginuli, ranjeni...

Četvrto, zadnje poglavlje može se tematski podijeliti na dva dijela. Prvi se sastoji od tri potpoglavlja te se bavi VJ-om od događaja 5. listopada 2000., kad je predsjednik Savezne Republike Jugoslavije Slobodan Milošević nakon masovnih prosvjeda priznao izborni poraz te je formirana prijelazna vlada, pa sve do izručenja Slobodana Miloševića Haagu 28. lipnja 2001. Posebno su obrađeni izazovi u kojima se VJ našao tijekom razdoblja prijelazne vlade 2000. godine. Drugi tematski dio sastoji se od dva potpoglavlja, od čega je jedno na engleskom jeziku. Oba se bave VJ-om nakon Miloševićeva pada s vlasti. Poseban je naglasak stavljen na svojevrsnu suradnju VJ-a s NATO-om. Obrađeni su problemi s kojima se susreo VJ nakon Miloševićeva pada s vlasti, od reorganizacije do orijentacije k NATO standardima. Naposljetku se objašnjava proces kojim je VJ došao do vojne neutralnosti. Autor je kao savjetnik ministra obrane od 2003. do 2009. i sam sudjelovao u tim procesima te je posljednji dio knjige pisan u prvom licu i daje uvid u političke odluke koje su se ticale srpske vojske.

Na kraju su navedene kratice, kazalo osobnih imena te životopis autora. Treba pohvaliti i korištenje te raznolikost arhivske građe. Knjiga može biti dobar izvor za povijest JNA, tj. VJ-a nakon Domovinskoga rata, pri čemu se poglavito misli na treće, a pogotovo četvrto poglavlje.

Mateo Čalušić

Vera Lengsfeld, *Ist mir egal. Wie Angela Merkel die CDU und Deutschland ruiniert hat* (Augsburg: Achgut Edition, 2024.), 195 str.

Angela Merkel bila je njemačka kancelarka od 2005. do 2021. godine. Na toj je dužnosti imala važnu ulogu ne samo za svoju zemlju nego i za Europu i u širim međunarodnim odnosima. Nakon što se Merkel povukla iz političkoga života objavila je svoja sjećanja. Uz to su se pojavili i drugi osvrti na njezinu vladavinu, pa tako i ova knjiga Vere Lengsfeld, koja je prema Merkel kao njemačkoj kancelarki izrazito negativno orijentirana.

Lengsfeld (rođ. 1952.) bila je tijekom 80-ih godina u oporbi komunističkom režimu u Njemačkoj Demokratskoj Republici (NJDR) te je 1988. uhićena. Dopušteno joj je da napusti zemlju i otišla je živjeti u Veliku Britaniju. Nakon pada Berlinskoga zida vratila se u NJDR i uključila u politički život te je nakon njemačkoga ujedinjenja bila poslanica demokršćana (CDU) u Bundestagu. Lengsfeld je osobno poznavala Angelu Merkel, pa sjećanja na razgovore s njom koristi i pri pisanju ove knjige.

Na početku knjige nalazi se kraći predgovor (str. 7–12), a zatim slijedi prvi dio knjige („Die Karrieristin”, str. 13–44). U njemu je prikazana politička biografija Merkel do 2005., kad je postala kancelarka. Merkel se u okolnostima sloma komunističkoga režima u NJDR-u uključila u novi, višestranački politički život. Pritom Lengsfeld upozorava da ne stoje tvrdnje da je Merkel u NJDR-u bila borac za ljudska prava, nego je pri kraju postojanja komunističkoga režima u toj državi bila bliža „reformiranim” komunistima, koji su smatrali da je postojeći sustav moguće demokratizirati. Ulazeći u nastajući višestranački život, Merkel nije bila naklonjena demokršćanima, pa je političku karijeru pokušala započeti među socijaldemokratima. Kad joj to nije pošlo za rukom, krenula je drugim putem te se na kraju ipak priključila demokršćanima. Ubrzo nakon njemačkoga ujedinjenja, u okolnostima kad se za mnoge političare iz bivšega NJDR-a koji su ušli u novi demokratski sustav otkrivalo da su bili suradnici istočnonjemačke komunističke državne sigurnosti, Merkel je postala bliska suradnica kancelara Helmuta Kohla. Tako je tijekom 90-ih godina obnašala različite ministarske dužnosti.

Nakon što su demokršćani 1998. izgubili vlast pogodio ih je i skandal povezan s nezakonitim financiranjem stranke. U takvim okolnostima Merkel se ogradila od Kohla i postupno preuzela vodstvo demokršćana. Lengsfeld ocjenjuje da je Merkel potpuno podredila CDU osobnim interesima, nakon čega u toj stranci više nije bilo moguće otvoreno raspravljati o određenim pitanjima. Početkom ovoga stoljeća Merkel je davala izjave u kojima je naglašavala kršćanske i konzervativne vrijednosti CDU-a, a također je bila skeptična prema modelu multikulturalizma u njemačkom društvu. No, nakon što postane kancelarka, vodit će politiku potpuno suprotnu prethodnim izjavama.

U drugom dijelu knjige („Endlich Kanzlerin”, str. 45–64) opisuje se kako je Merkel postala kancelarka stvarajući veliku koaliciju sa socijaldemokratima. Lengsfeld ocjenjuje da je time započela „socijaldemokratizacija” demokršćana, koja je postupno dovela do stanja u kojem između te dvije najvažnije njemačke stranke više nije bilo bitnih razlika. I nakon kasnijih parlamentarnih izbora Merkel je vladu ponovno sastavljala pomoću različitih koalicija, čime se razlika među strankama topila, a stranke su postajale svrha same sebi i obnašanje vlasti.

I dok se Merkel lako odrekla prethodno zacrtane demokršćanske politike, za svoju politiku imala je veliku potporu medija. Pritom Lengsfeld citira jednoga drugog autora, koji je napisao da je kancelar Kohl u medijima vidio potencijalnu opasnost, kancelar Gerhard Schröder pokušavao je ovladati medijima, dok je Merkel pokušala vladati zajedno s medijima. Lengsfeld upozorava da je takav odnos Merkel s medijima zapravo bio neprimjeren demokratskom društvu, u kojem bi mediji trebali nadzirati vlast, a ne surađivati s njom.

Lengsfeld ocjenjuje da su za vrijeme kancelara Schrödera izvršene reforme koje su koristile razvoju njemačkoga gospodarstva. Merkel nije nastavila tim putem, nego je za svoje vladavine koristila pozitivne učinke iz razdoblja svojega prethodnika da bi njemačkim sredstvima pomagala Europskoj uniji i drugim zemljama, dok je za to vrijeme prometna, obrazovna i druga infrastruktura u samoj Njemačkoj propadala.

Lengsfeld opisuje i težnju Merkel da zauzme važno mjesto u međunarodnoj politici, pri čemu je veliku pozornost posvetila borbi protiv klimatskih promjena. Au-

torica upozorava da je uspješnost klimatske politike teško provjerljiva, ali zato ustrajavanje na tom pitanju može biti utočište za državnika koji nije u stanju riješiti druge probleme s kojima se mora suočiti.

Merkel se 2009. posvetila grčkoj financijskoj krizi, odnosno sličnim problemima u Europskoj uniji, pri čemu je za stabilizaciju stanja upotrijebila njemačka financijska sredstva. Lengsfeld kritizira takvu politiku, dodajući da, nasuprot spremnosti da se njemačka sredstva odvajaju za Grčku, Merkel nije poduzela korake kojima bi se, možda, izbjegao izlazak Velike Britanije iz Europske unije.

U trećem dijelu („Die Abrissbirne”, str. 65–94) autorica kritizira energetska politiku koju je provodila Merkel. Ta je politika značila gašenje izvora energije poput njemačkih nuklearnih elektrana. Pritom je nesreća u japanskoj nuklearnoj elektrani Fukushima iskorištena da bi se u njemačkoj javnosti stvorila panika i što žurnije zatvorile atomske elektrane. S takvim promjenama rasle su cijene energije u Njemačkoj. Osim toga, Njemačka je takvom politikom bila usmjerena na sve veći uvoz energije. Kad je riječ o obnovljivim izvorima energije (vjetar, Sunce), oni nisu bili dovoljni da bi Njemačkoj osigurali potrebne količine energije.

Također je tijekom 2011. u Njemačkoj ukinuto služenje vojnoga roka. Lengsfeld navodi da je Merkel zapravo smatrala da je obvezno služenje vojske dobro rješenje, ali se predomislila nakon što je liberalni tjednik *Der Spiegel* pokrenuo kampanju za ukidanje vojnoga roka. Ostatak ovoga dijela knjige posvećen je masovnom i neograničenom ulasku migranata u Njemačku koji je Merkel dopustila u rujnu 2015. godine. Lengsfeld, iznoseći različite podatke, zaključuje da je takav dolazak migranata za Njemačku imao brojne negativne posljedice.

U četvrtkom dijelu („Kanzlerin Größenwahn”, str. 95–156) autorica nastavlja analizirati kako je Merkel bila sve više uvjerena u svoju međunarodnu ulogu. Tako je, primjerice, pokrenula politiku pomoći afričkom kontinentu. Ta politika nije dovela do unapređenja stanja u afričkim državama, ali je, kao i u nekim drugim slučajevima, predstavljala mogućnost skretanja pozornosti s problema koji su postojali u samoj Njemačkoj. Krajem 70-ih godina činilo se da u tadašnjem NJDR-u nema alternative režimu. Lengsfeld ocjenjuje da je slično stanje postupno nastalo i u Njemačkoj kojom je vladala Merkel. Tako je nastalo društvo u kojem je stvorena duboka podjela između vladajuće nomenklature i onih koji ju podržavaju te ostatka stanovništva.

Lengsfeld opisuje i govor kojim se Merkel služila kao kancelarka. Dok je na početku svoje političke karijere govorila jasno, razumljivo, taj se govor postupno promijenio te je u određenim slučajevima postao nerazumljiv. Općenito je u razdoblju njezine vladavine politički govor bio sve više ispunjen besmislenim frazama, štoviše ponovno su se, iako u drugom kontekstu, protiv „protivnika” počeli upotrebljavati pojmovi korišteni za vrijeme nacizma ili u bivšem NJDR-u. Lengsfeld navodi i kako je Merkel jednom izjavila da su „ljudi središte našega djelovanja”, čime je (ne)svjesno ponovila frazu koju je upotrebljavao komunistički režim u bivšem NJDR-u.

U petom, posljednjem dijelu knjige („Das Merkel'sche Endstadium”, str. 157–195) autorica opisuje stanje nastalo nakon izbijanja pandemije COVID-a, kritizirajući postupanje i odluke koje su tada donijele Merkel i njezina vlada, od različitih propusta

do nesnošljivosti prema onima koji su mjere vlasti za suzbijanje pandemije dovodili u pitanje.

Autorica u ovom poglavlju također kritizira njemačku politiku u Afganistanu. Tako primjerice navodi da je njemački ministar vanjskih poslova Heiko Maas izjavio da talibani moraju uzeti na znanje da se stanje u Afganistanu neće vratiti na ono kakvo je bilo prije intervencije zapadnih sila 2001. jer nasuprot tome stoji „samosvjesno afganistansko civilno društvo”. Unatoč takvim izjavama, talibani su nedugo potom ponovno preuzeli vlast. Nakon toga Merkel nije pokazala spremnost preuzeti bilo kakvu (su)odgovornost za slom zapadne politike u Afganistanu.

Nakon što je Donald Trump prvi put izabran za američkoga predsjednika, Merkel je teško mogla biti državnik koji će od Trumpa obraniti vrijednosti međunarodnoga liberalnog poretka. Ona, zaključuje Lengsfeld, ipak nije bila novi Winston Churchill, nego „najmanji zajednički nazivnik” Njemačke, koja je postala depolitizirano društvo nespremno za bilo kakav rizik. Autorica zaključuje da je Merkel kao kancelarka vodila poraznu politiku koja je Njemačku dovela u izrazito nepovoljan položaj. Upravo zbog takve politike pojavila se i jačala nova stranka, Alternativa za Njemačku (AfD). Lengsfeld zaključuje da je pojava AfD-a jedini stvarni „rezultat” koji je ostao iza Merkel.

Ova knjiga nesumnjivo daje zanimljivu perspektivu vladavine Angele Merkel i njezine politike, iako je riječ o angažiranom tekstu u kojem autorica i ne pokušava prikriti nesklonost bivšoj njemačkoj kancelarki. Također upada u oči da Lengsfeld u cijeloj knjizi nije dala nikakav osvrt na njemačko-ruske odnose tijekom vladavine Merkel, odnosno na njezine odnose s ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom, premda je to, nakon prekretnice koju je u Europi i svijetu 2022. donio ruski napad u Ukrajini, nesumnjivo jedno od ključnih pitanja u vezi s kancelarskim godinama Angele Merkel.

Nikica Barić